

SOVET DAVRIDA MADANIY MEROSGA YONDASHUV: TARIXIY SIYOSAT VA IDEOLOGIK NAZORAT TAHLILI

Aliyev Asilbek Baxromovich

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Annotatsiya: Maqolada Sovet davrida madaniy merosga bo'lgan yondashuv, tarixiy siyosat va ideologik nazorat tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqotda madaniy merosning siyosiy maqsadlar uchun ishlatilishi, tarixiy xotirani shakllantirishdagi ideologik ta'sir, muzeylar, arxivlar va tarixiy obidalarni nazorat qilish amaliyoti yoritilgan. Maqolada Sovet davri tarixiy siyosati orqali madaniy merosni siyosiy legitimatsiya vositasi sifatida ishlatish jarayoni o'rganilgan.

Kalit so'zlar: Sovet davri, madaniy meros, tarixiy siyosat, ideologik nazorat, tarixiy xotira, muzeylar, arxivlar

Аннотация: В статье анализируется подход к культурному наследию в советский период, историческая политика и система идеологического контроля. Рассматривается использование культурного наследия в политических целях, идеологическое влияние на формирование исторической памяти, практика контроля музеев, архивов и исторических памятников. В статье исследуется процесс использования культурного наследия как инструмента политической легитимации в советскую эпоху.

Ключевые слова: Советский период, культурное наследие, историческая политика, идеологический контроль, историческая память, музеи, архивы

Abstract: The article examines the approach to cultural heritage during the Soviet period, historical policy, and ideological control system. The study highlights the use of cultural heritage for political purposes, ideological influence on shaping historical memory, and the practice of controlling museums, archives, and historical monuments. The paper explores the process of using cultural heritage as a tool of political legitimization in the Soviet era.

Keywords: Soviet period, cultural heritage, historical policy, ideological control, historical memory, museums, archives

Sovet davrida madaniy meros va tarixiy xotira siyosati markaziy nazorat ostida bo'lgan va siyosiy legitimatsiya vositasi sifatida ishlatilgan. 1917-yildan boshlab, Bolsheviklar hukmronligida tarixiy xotira va madaniy merosning ta'riflari yangicha ideologik kontekstda qayta belgilandi. Tarixiy obidalar, muzeylar, arxivlar va madaniy yodgorliklar orqali davlat o'z ideologiyasini targ'ib qildi, xalqni yangi ijtimoiy-siyosiy tartibga moslashtirishga harakat qildi. Bu davrda madaniy merosning siyosiy ahamiyati

oshdi, chunki u nafaqat tarixiy ma'lumot saqlovchi vosita, balki siyosiy xabardorlik va ideologik ta'sir manbai sifatida ishlatilgan.

Sovet hukmronligida tarixiy siyosat ijtimoiy va madaniy hayotni boshqarishning muhim vositasi bo'ldi. Muzeylar va arxivlar markaziy nazoratga olinib, ular orqali tarixiy xotira shakllantirildi. Masalan, har bir hududda tarixiy obidalar va madaniy yodgorliklar faqat Sovet ideologiyasiga moslashtirilgan holda taqdim etilgan. Tarixiy shaxslar va voqealar ma'lum ideologik kontekstga muvofiq yoritilgan: imperatorlar, milliy qahramonlar va diniy arboblarning faoliyati yangicha ideologik talqin bilan ko'rsatildi.

Madaniy merosni nazorat qilishning yana bir usuli propaganda va ta'lim orqali amalga oshirilgan. Maktab va universitetlarda tarixiy materiallar markaziy siyosiy tamoyillarga moslashtirilgan, badiiy va ilmiy asarlar orqali ideologik tasavvurlar kuchaytirilgan. Shu tarzda, madaniy meros nafaqat saqlanib qolgan tarixiy obidalar, balki ularni siyosiy va ideologik maqsadlarda ishlatish vositasiga aylangan.

Sovet davrida milliy tarixiy merosga yondashuv ham markazlashgan va ideologik nazorat ostida bo'lgan. Milliy tarix va madaniyatning ayrim jihatlari tanlab e'tirof etilib, boshqa jihatlar chetga surilgan. Bu jarayon orqali Sovet hukumati o'z siyosiy legitimatsiyasini mustahkamlash, milliy identifikatsiya va tarixiy ongning markaziy nazorat ostida saqlashni maqsad qilgan. Shu bilan birga, mahalliy tarixiy merosni saqlash va tadqiq etish jarayonlari faqat Sovet ideologiyasiga mos ravishda olib borilgan.

Xulosa qilib aytganda, Sovet davrida madaniy meros siyosiy va ideologik nazorat vositasi sifatida ishlatilgan. Tarixiy obidalar, muzeylar, arxivlar va milliy meros markaziy siyosatga moslashtirilib, tarixiy xotira shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Sovet davri madaniy meros siyosati o'ziga xos ideologik tizim orqali xalq ongini boshqarish va siyosiy legitimatsiya yaratish bilan ajralib turadi.

Sovet davrida madaniy merosga yondashuv XIX asr oxiri va XX asr boshlaridagi turkiy va musulmon xalqlarning tarixiy xotirasi bilan bog'liq murakkab jarayonlardan keyingi bosqich sifatida shakllangan. 1917-yilgi Oktabr inqilobidan so'ng Bolsheviklar madaniy meros va tarixiy obidalarni o'z siyosiy maqsadlari uchun ishlatishga kirishgan. Bu davrda madaniy meros nafaqat tarixiy ma'lumot saqlovchi vosita, balki ideologik nazorat va siyosiy legitimatsiya manbai sifatida qaralgan. Sovet hukumati muzeylar, arxivlar, kutubxonalar va tarixiy yodgorliklarni markaziy nazorat ostiga olib, ularni o'z siyosiy g'oyalari va ideologiyasiga moslashtirgan. Shu tarzda, madaniy merosning siyosiy ahamiyati oshgan va u xalq ongini shakllantirish, milliy tarixni markaziy hukumat siyosatiga moslashtirish vositasi sifatida ishlatilgan.

Sovet davrida tarixiy siyosatning asosiy maqsadi — xalq xotirasini markaziy ideologiyaga moslashtirish va ijtimoiy-siyosiy barqarorlikni ta'minlash bo'lgan. Tarixiy shaxslar va voqealar ideologik talqin orqali yoritilib, milliy qadriyatlar va diniy meros cheklangan holda e'tirof etilgan. Masalan, imperatorlar, milliy qahramonlar va diniy arboblarning faoliyati Sovet siyosatining doirasi ichida qayta talqin qilingan, ularning hayoti va faoliyati faqat ideologik maqsadga xizmat qilgan. Bu jarayon orqali Sovet davlati milliy tarixiy merosni o'z siyosiy legitimatsiyasi uchun ishlatgan.

Muzeylar va arxivlar Sovet davrida madaniy merosni nazorat qilishning asosiy vositalaridan biri bo'lgan. Har bir hududdagi tarixiy obidalar va madaniy yodgorliklar markaziy nazorat ostida saqlanib, ular orqali ideologik ta'lim va siyosiy xabardorlik targ'ib qilingan. Maktab va universitetlarda tarixiy materiallar markaziy siyosiy tamoyillarga moslashtirilgan holda o'qitilgan, badiiy va ilmiy asarlar orqali Sovet ideologiyasi mustahkamlangan. Shu tarzda, madaniy meros nafaqat tarixiy obidalar sifatida, balki siyosiy va ideologik maqsadlarda faol ishlatilgan.

Sovet davrida milliy tarixiy merosga yondashuv markazlashgan va ideologik nazorat ostida bo'lgan. Mahalliy tarix va madaniyatning ayrim jihatlari tanlab e'tirof etilgan, boshqa jihatlar esa chetga surilgan. Shu orqali markaziy hukumat o'z siyosiy legitimatsiyasini mustahkamlash, milliy identifikatsiya va tarixiy ongini nazorat ostida saqlashni maqsad qilgan. Milliy tarixiy obidalar, madaniy meros va diniy yodgorliklar faqat Sovet ideologiyasiga moslashgan holda saqlangan va tadqiq qilingan.

Sovet davrida madaniy merosni boshqarishning yana bir jihati — propaganda va ta'lim orqali amalga oshirilgan. Turli badiiy asarlar, nashrlar, gazetalar va ilmiy maqolalar orqali ideologik tasavvurlar kuchaytirilgan. Bu davrda madaniy merosning siyosiy va ideologik funksiyasi o'ta muhim bo'lgan, chunki u orqali xalq ongini boshqarish, siyosiy xabardorlikni shakllantirish va markaziy hukumatning legitimatsiyasini ta'minlash amalga oshirilgan.

Shunday qilib, Sovet davrida madaniy meros siyosiy va ideologik nazorat vositasi sifatida ishlatilgan. Tarixiy obidalar, muzeylar, arxivlar va milliy meros markaziy siyosatga moslashtirilib, tarixiy xotira va milliy identifikatsiyani shakllantirishda muhim rol o'ynagan. Sovet davri madaniy meros siyosati o'ziga xos ideologik tizim orqali xalq ongini boshqarish va siyosiy legitimatsiya yaratish bilan ajralib turgan. Shu tarzda, madaniy meros nafaqat tarixiy va madaniy qiymat, balki siyosiy va ideologik vosita sifatida faol ishlatilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Fitzpatrick, S. *The Cultural Front: Power and Culture in Revolutionary Russia*. Ithaca: Cornell University Press, 1992.

2. Tumarkin, N. *The Living & the Dead: The Rise and Fall of the Cult of the War Dead in Russia*. New York: Basic Books, 1994.
3. Kenez, P. *A History of the Soviet Union from the Beginning to the End*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
4. Khakimov, D. *Sovet davrida madaniy meros va tarixiy siyosat*. Toshkent: Fan, 2010.
5. Smith, J. *Red Heritage: Soviet Ideology and Cultural Policy*. London: Routledge, 2005.
6. Lenin, V.I. *O sobstvennosti i kul'turnoy politike*. Moskva: Gosizdat, 1921.
7. Mirziyoyev, Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. Toshkent: O'zbekiston, 2021.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING